

Demokrati og åndsfrihed

Af Frederik Mukai Hauge

Indholdsfortegnelse

Indledning og opgavebeskrivelse	2
Kirke, kristendom og demokrati	2
<i>Bibelen om demokrati .....</i>	<i>2</i>
<i>Kirkens rolle for demokratiet .....</i>	<i>2</i>
Åndsfrihed	3
<i>Åndsfrihedsbegrebet .....</i>	<i>3</i>
<i>Åndsfriheden er under pres .....</i>	<i>4</i>
<i>3 grundsætninger om åndsfrihed .....</i>	<i>5</i>
<i>Forskel på tolerance og åndsfrihed .....</i>	<i>6</i>
<i>Munden fri, hånden bundet .....</i>	<i>7</i>
<i>Kirken og åndsfrihed .....</i>	<i>8</i>
<i>Cases man kan diskutere .....</i>	<i>8</i>
Konklusion	10
Refleksion	10
Litteraturliste	12
<i>Bøger .....</i>	<i>12</i>
<i>Websider .....</i>	<i>12</i>

Indledning og opgavebeskrivelse

"Demokrati er ikke blot en styreform. Demokrati er samtale. Det er en måde at handle på og en måde at omgås andre mennesker på, hvor respekten for individet, fællesskabet, omgivelserne og samfundet er helt centralt. Og hvor fordommene lader sig udfordre, og argumenterne flytter holdninger." Hal Koch (Dansk Ungdoms Fællesråd, 2018). Med udgangspunkt i dette citat af Hal Koch vil jeg i denne opgave interessere mig for krydsfeltet mellem demokratiet og den kristne kirke blevet. Jeg vil i opgaven have en løbende refleksion over om vi som kirke og individ har et særligt ansvar for deltagelse i demokratiet?

Denne opgave bygget op over et oplæg som er afholdt flere gange på Kristelig Forbund for Studerendes lejr. Det er ikke en fyldestgørende teologisk redegørelse, men tanker og overvejelser over emnet. Opgaven er tiltænkt som et oplæg til refleksion, samtale og diskussion, med henblik på at styrke unge menneskers demokratiske mod og selvtillid, samt styrke deres interesse for begreber som åndsfrihed og demokrati.

Kirke, kristendom og demokrati

Bibelen om demokrati

Demokrati er græsk og betyder folket styre (Den Store Danske, 2023). På trods af, at ordet demokrati kan føres tilbage til år 500 f.Kr. forholder biblen sig ikke direkte til demokrati som styreform, ligesom hverken Paulus eller Jesus direkte forholder sig til ordet demokrati. På Jesu tid var demokrati primært noget man talte om i Athen og det gamle Grækenland.

På trods af at bibelen ikke siger noget direkte om demokrati, kan der argumenteres for, at demokratiet bygger på nogle bibelske principper:

I Matt. 7,12 står der: "Derfor: Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem." (Matt. 7,12). Denne såkaldte "gyldne regel" vidner om et bibelsk og demokratisk princip om, at tage vare på ens medmennesker og udøve magt med respekt for at det andet menneskes menneskelighed. Derudover er hvert menneske vigtigt for Jesus, både børn (Matt. 19, 14) og kvinder (Luk. 7; Joh. 4.), hvilket også er et grundlæggende demokratisk princip, hvor menneskes værdi er uafhængig af dets stand. Demokrati er et forsøg på at virkeliggøre tanken om alle menneskers værdi (Kofod-Svendsen, 1987, 61).

Kirkens rolle for demokratiet

Der findes vidt forskellige holdninger til, hvorvidt kirken skal påtage sig et særligt ansvar i forhold til demokratiet. I dette spørgsmål spænder holdningerne fra kirkelige som praktiserer total fravær af demokratisk deltagelse over til aktivt deltagende kirkelige, der oplever det som en særlig forpligtigelse at medvirke aktivt i demokratiet.

Jeg har hørt om én som til en sammenkomst, spurgte en anerkendt professor i teologi hvad kirkens rolle er, hvortil han svarede: "Grundlæggende er kirkens rolle at prædike evangeliet og stille sig på den svages side". Hvis dette udsagn anerkendes, vil spørgsmålet om, hvordan dette udledes være aktuelt, særligt i forhold til at stille sig på den svages side. Der vil kunne argumenteres for, at det drejer sig om diakoni, hvor man går direkte ud og hjælper den svage. Man vil dog også kunne tolke

det at stille sig på den svages side som noget man kan gøre via demokratiet. Bjørnstjerne Bjørnson har sagt: "Politik er anvendt næstekærlighed" (Kofod-Svendsen, 1987, 57). Som kristen er man kaldet af Gud til at leve for andre og forvalte jorden på bedste vis, og igennem Bibelen kan vi komme frem til etik som vi bør leve efter. Det vil sige at man ikke kun skal have sit eget bedste for øje, når man står i stemmeboksen, eller engagere sig i politik, man skal også forholde sig til hvordan man forvalter jorden på en god måde, inklusiv forholdet til den svage (Kofod-Svendsen, 1987, 60).

Demokrati baseres på enighed om, at løse problemer gennem samtale og flertalsbeslutning. Derfor har alle borgere principielt et ansvar for fællesskabet i et demokrati. Det er så og sige ikke muligt, ikke at deltage i demokratiet, for ved passivitet har man også taget stilling. På denne måde vil alle myndige medborgere i et demokrati have ansvar for demokratiet (Kofod-Svendsen, 1987, 62). Hertil kan tilføjes at Jesus opfordre os til at leve i verden, men ikke være af verden (Joh. 17, 14-16), altså vi skal forholde os til vores samfund og medmennesker, samtidig med at vi gerne må skille os ud og "stå for det vi tror på".

Hvad skal kirkens mål med at engagere sig i demokratiet være? Skal det være at få skabt en kristen stat? I så fald målet skulle være en stat hvor man tvang alle til at være kristne, ville dette være uden nogen sammenhæng med Bibelen, det ville direkte stride imod bibelens frihedsbegreb om at Jesus ikke tvinger nogen ind i Hans rige (baptist.dk, 2018). Man kan også diskutere hvad det betyder at være en kristen stat eller land. Flere regeringer har inden for de sidste 15 år skrevet i deres grundlag at Danmark er et kristent land, og ofte kommentere teologer og andre, at lande ikke kan være kristne, det er kun mennesker. Et mål kirken kunne arbejde med i demokratiet er frihed, da frihedsbegrebet er fundamentalt i kristendommen, hvilket fører mig videre til et centralt begreb i denne opgave, nemlig åndsfrihed.

Åndsfrihed

En forudsætning for det åbne demokrati er åndsfrihed, hvor der er frihed til at tænke og tro som man vil. I det følgende vil jeg komme ind på, hvad åndsfrihed er, hvor den er under pres og hvordan vi kan udleve den.

Åndsfrihedsbegrebet

Begrebet åndsfrihed kan være svært at indkredse. Carsten Hjorth Pedersen definerer det på følgende måde:

"Åndsfrihed i et samfund betyder, at enkeltpersoner og grupper har frihed til at have deres overbevisning i religiøse, ideologiske og etiske spørgsmål, udtrykke denne overbevisning, formidle den og handle i overensstemmelse med den. Åndsfriheden afgrænses af medmenneskets ret til samme frihed og indebærer en forpligtelse til at kæmpe for den andens ret." (Pedersen, 2013, 17)

Det ene af åndsfrihedens grundprincipper er, at man som gruppe eller person har ret til at tænke, tro og mene hvad man vil. Denne ret omhandler bl.a. religion, ideologi, etik, hvilket fodboldhold man holder med osv. I forlængelse heraf, at du må udtrykke dine tanker, overbevisninger og meninger offentligt og ikke skal holde det privat.

Det andet grundprincip omhandler, at hvis jeg skal have ret til at sige min holdning, så skal mit medmenneske også have den samme ret. Det kan f.eks. konkret betyde, at hvis jeg som kristen argumenterer for at jeg skal have visse rettigheder, så skal min muslimske nabo også have dem. Endelig tilføjes i definitionen en forpligtigelse til ikke blot at tåle denne andens ret, men også at kæmpe for denne.

Åndsfriheden er under pres

Vi lever i et samfund hvor åndsfriheden er under pres, hvilket jeg vil komme med eksempler på i det følgende.

- Den islamiske ekstremisme
I forbindelse med terrorangrebet den 9/11-2001 på World Trade Center og Pentagon viste visse islamister foragt for åndsfriheden ved, at angribe vesten. Vestens reaktion på flere terrorangreb har ført til øget overvågning og mistænkeliggørelse, som medfører et pres på åndsfriheden. Den islamiske ekstremisme vil ikke åndsfriheden eller samtalen, men vil gennemtrumfe deres overbevisninger med magt og vold. Samtidig medførte disse begivenheder også en kritisk modreaktion mod islam og religion i sin helhed, som har presset åndsfriheden (Pedersen, 2013, 31).
- Den principielle sekularisme
Kritikken mod religion har medført en stærk principiel sekularisme. Hvilket vil sige, et ønske om, at fjerne religion fra det offentlige rum. Det er særligt udbredt i Frankrig, hvor den tidligere præsident Sarkozy har sagt: *"Kristne, jøder, muslimer og troende uanset deres tro må afstå fra at stille deres religion til skue og undgå provokationer. De må praktisere deres religion i ydmyg diskretion"*
Sekularisme har dog ikke haft den samme gennemslagskraft i Danmark, som i Frankrig og Sverige. På trods af dette, ses der fra tid til anden at politikere, som ønsker at forbyde religiøse friskoler og omskæring af drengebørn. Tidligere statsminister Anders Fogh fremførte, at han ønskede religion ud af det offentlige rum, det skete dog ikke direkte (Pedersen, 2013, 31-33). I Kristeligt Forbund for Studerende (KFS) kan man mærket et ønske om sekularisme rundt på uddannelsesinstitutioner, hvor flere rektorer ønsker at gøre gymnasierne "neutrale", og forbyder kristne at mødes på gymnasiet. Derudover ønsker rektorerne ikke at lade KFS komme og fortælle om deres arbejde, fordi de ikke synes at eleverne skal påvirkes med holdninger udefra (Jyllands-Posten, 2023).
- Den principielle relativisme
Den principielle relativisme vil nedtone, eller i yderste konsekvens, afskaffe spørgsmålet om sandt eller falsk. Postmodernisme gør sandt og falsk til spørgsmål om fortolkninger. Nogle mener at de, der har en objektiv forståelse af sandheden og virkeligheden er med til at skabe konflikter, fordi de er ultimative i deres forståelser. I stedet ønsker den principielle relativisme, at du har din sandhed, og det er godt for dig, og jeg har min og så kan vi leve parallelt i fred. Det er en kæmpe udfordring for åndsfriheden. For ægte åndsfrihed forudsætter, at vi virkelig er uenige. Den beror på, at man kan tro på at der én sandhed, som er sand for mig, men også for dig, og at vi kan diskutere det. Hvis vi ikke kan det, så er relativismen med til at fornægte at vi

har en fællesmenneskelig virkelighed, altså at vi lever sammen, og kan tro på en objektiv sandhed (Pedersen, 2013, 33-35).

- Den politiske venstre- og højrefløj samt woke-bølge

I disse år oplever vi i Danmark, særligt på den politiske højrefløj, et udbredt ønske om, at bekæmpe islam med magt og lovgivning. Burka-lovgivningen, samt forhold som at forbyde badeforhæng i svømmehaller og bederum på skoler, er konkrete eksempler herpå. Det kommer ikke ud af et ønske om et sekulært samfund, men er i højere grad et nationalistisk ønske (Pedersen, 2013, 35-34).

På venstrefløjen oplever man ikke den hårde kritik mod islam, men samtidig giver man heller ikke meget for åndsfriheden. Karikeret kan en socialistisk grundtanke defineres som, at det er det bedste for mindretallet at gøre som flertallet ønsker, hvilket udfordre åndsfriheden i forhold til mindretallets ret til egne holdninger (Pedersen, 2013, 37).

Samtidig er der en woke-bølge som ønsker, at gøre udvalgte holdninger og livssyn forkerte. Denne bevægelse ønsker at "cancel" nogle ude med forkerte holdninger. Et eksempel herpå kunne være virksomheder, som kan opleve en shitstorm, hvis de ytre modsatrettede holdninger i forhold til woke-bølgen. (Altinget, 2022).

- Anden religiøs ekstremisme

Der er også et pres på åndsfriheden fra de ekstremt religiøse, som ikke vil give frihed for andre religioner end deres egen. Hinduer der i Indien brænder kirker af og forfølger kristne, hvilket også forekommer i muslimske lande. Ultraortodokse jøder der praktiserer religiøs ejendomsret (bosættelser). Eller når nogle i kristendommens navn ikke mener, at muslimer skal have ret til have moskeer. I forlængelse heraf er det, at udelukke og afskære sig kontakten fra mennesker som vælger, at forlade den religion man tror på også et direkte pres på åndsfriheden (Pedersen, 2013, 36).

3 grundsætninger om åndsfrihed.

For at gå lidt dybere ind i begrebet åndsfrihed, vil jeg i det følgende se nærmere på de tre grundsætninger, som Ingrid Ank og Daniel Toft Jakobsen i bogen "At være demokrat er ikke at være bange" formulerer omkring åndsfrihed:

1. *Ideer skal bekæmpes med ideer, ikke med magt*

Hvis man har en ide, eller en holdning som nogle er uenig i, så skal denne ikke lukkes ned med forbud. Synspunktet skal i stedet bekæmpes med andre ideer eller holdninger.

I mødet med mennesker, som man er holdningsmæssigt uenige med, er der stor forskel på at sige "det må du ikke mene" og så på at sige "det er jeg 100% uenig med dig i", for så derefter at komme med argumenter for ens eget synspunkt.

Det er både demokratisk og åndsfrihedsmæssigt en blind vej, at ville forbyde bestemte holdninger. Et eksempel på dette skete efter 2. verdenskrig, hvor der var et retsopgør ift. hvem der skulle straffes, og der var naturligt nok nogle, som mente at alle der havde haft noget med nazisterne at

gøre skulle straffes. Altså havde man bygget for nazisterne eller været medlem af det nazistiske parti skulle man straffes. Samtidig var der også andre, bl.a. Hal Koch, som talte for vigtigheden af man ikke straffede holdninger, men handlinger. Hal Koch var fortaler for at man efter krigen ikke gjorde det forbudt at være nazist, eller for den sags skyld forbød nazistiske partier. Det var ikke fordi Hal Koch havde nazistiske sympatier. Tværtimod skulle nazismen, ifølge ham, bekæmpes, men ikke på samme måde som nazisterne bekæmpede deres modstandere, med magt og sværd, nej - de skulle bekæmpes med ord.

Netop fordi mennesker eller grupper med ekstreme holdninger ofte har den opfattelse, at andre synspunkter ikke skal have ret til at komme til orde, må man i et frit samfund sikre denne ret. Dermed ikke sagt, at man ikke skal modsige dem. Fundamentalt for et frit samfund er dog, at man må mene hvad som helst, også noget usympatisk, ellers er det ikke frit. Derfor er det også tilladt i dag at være nazist i Danmark, og allerede syv år efter 2. verdenskrig, måtte man igen udgive nazistiske aviser. Dermed ikke sagt at nazisterne måtte yde vold overfor jøder eller homoseksuelle. Det er så og sige det som hånden gør, der skal straffes, men tanken og munden må altid være fri (Ank og Jakobsen, 2020, 14-16) (Den Store Danske, 2023).

2. Du må gerne tage dine ideer med dig ud i det fælles liv med os andre

Vi skal ude i fællesskabet, og dermed også samfundet, have lov til at ytre vores holdninger, uden at blive lukket ned. Der er nogle, der ønsker, at det offentlige rum skal være neutralt, et eksempel herpå kunne være gymnasierne, som beskrevet længere oppe. Med åndsfrihedens briller skal vi dog ikke holde os tilbage med, at vise hvad der ligger os på sinde. I forlængelse heraf skal vi have og give ret til, at forsøge at overbevise hinanden om, at egne overbevisninger er sande - lige meget om du er klimaaktivist eller Jehovas vidne (Ank og Jakobsen, 2020, 15).

3. I et samfund præget af åndsfrihed har man ikke på nogen måde krav på at gå fri af andre menneskers kritik.

Vi skal kunne modtage kritik for vores holdninger, ligesom vi også skal kunne kritisere andres holdninger. Selvfølgelig er der forskel på hvordan man kritiserer, men der er en tendens til i vores samfund, at man ikke må kritisere et mindretal der i forvejen kæmper en hård identitetskamp. Der er nogle som mener, at man som mand ikke har ret til at sige noget ind i ligestillingsdebatten, at man som hvid ikke må sige noget ind i racedebatten og som ciskønnet ikke må sige noget ind i kønsdebatten osv. Et privilegie kan ikke i sig selv være en begrundelse for at blive udelukket af den offentlige debat. Ens identitet kan ikke bruges som værn mod kritik (Ank og Jakobsen, 2020, 16).

[Forskelle på tolerance og åndsfrihed](#)

Åndsfrihed kan let forveksles med tolerance, men der er nogle vigtige forskelle, som jeg vil komme ind på i det følgende. Tolerance, eller tålsomheden som man også kan kalde det, omhandler at man tåler mindretallet. Grundlæggende for åndsfriheden er, at sætte pris på og respektere mindretallet, selvom det kan være besværligt. Tolerancen og tålsomheden medfører meget nemt en sandhedsrelativisme, hvor man siger det er fint du har din sandhed så længe jeg må have min, og dermed undgår yderlige konfrontationer (Pedersen, 2013, 17). I Carsten Hjorth Pedersens bog "Respekt! Om åndsfrihed i dag" anvendes dette skema til at vise forskellene:

Tolerance – her: tålsumhed	Frisind – her: åndsfrihed
Har som forudsætning, at alle dybest set er enige. Tilstræbt enighed.	Har ikke som forudsætning, at alle dybest er enige. Erkendelse af grundlæggende uenighed.
Der skal være frihed for forskellige anskuelser, men under den forudsætning, at de ikke er så forskellige, som de ser ud til.	Hovedvægten lægges på, at det ikke er det, som er fælles for parterne, der skal være frihed for, men det, hvori de adskiller sig.
Der er frihed for alle, som vil anerkende, at fællesviljen er det bedste.	Der er frihed for alt, hvad der stammer fra ånd, dvs. ideologi, politik, religion, etik etc.
Der er ikke nogen dybere modsætning mellem staten og den enkelte.	Der vil ofte være et modsætningsforhold mellem staten og den enkelte.
Statsmagten er en nødvendighed og et ubetinget gode.	Statsmagten er en nødvendighed og et gode – dersom den ikke overskrider sin kompetence.
Repræsentanter: Jean Jacques Rousseau, Friedrich Hegel.	Repræsentanter: N.F.S. Grundtvig, Hal Koch.
Demokratiet må gerne ved hjælp af flertalsafgørelser tilsidesætte hensynet til mindretallet.	Demokratiet bør give sine mindretal rettigheder – på trods af flertallets mening.
Mindretallene udgør et problem for fællesskabet. De skal derfor være tilbageholdende.	Mindretallene er en stor værdi for fællesskabet. De skal derfor træde tydeligt og synligt frem.
Skolepligt.	Undervisningspligt.

(Pedersen, 2013, 19)

Et motto for tolerance er det som Frederich den Store af Preussen (1712-1786) har sagt: *"Enhver bliver salig i sin tro."* (Kingo, Anders), i modsætning hertil er et motto for åndsfriheden, fra den fransk filosof Voltaire (1694-1778): *"Jeg vil bekæmpe dine meninger, men jeg vil dø for din ret til at have dem"* (Kristeligt Dagblad, 2010).

Munden fri, hånden bundet

Åndsfriheden åbner ikke op for al form for adfærd, der er nogle grænser. Grænserne defineres af princippet; "munden fri, hånden bundet" som Bertel Haarder har udlagt af Grundtvig. På baggrund af dette princip, skal det være tilladt at mene og udtrykke sin holdning, men ikke at gøre sin holdning til handling, hvis det ikke er inden for loven. På trods af, at jeg frit må mene, at det er i orden, at slå børn, skal jeg stadig følge landets love.

Dette betyder også, at hvis man f.eks. vil være nazist eller antidemokrat skal man have ret til dette, men man må fortsat ikke begå vold imod jøder, eller sprænge Christiansborg i luften.

Må munden altid være fri? Nej, i Danmark har vi en racismeparagraf, der gør at du kan blive straffet for racistiske udtalelser (Danske love). Vi har også en injurier lovgivning, der gør at man ikke må sprede falske rygter om andre. Idet vi har behov for at lovgive imod hvad man må sige, understreges det, at ord i sig selv kan have voldsomme konsekvenser for mennesker f.eks. kan det at råbe ind i et propfyldt teater, at det brænder, uden det gør det, medfører at i folk i en panik flugt tramper nogle ihjel, så har man med sine falske ord været med til at nogle mennesker omkom. Dermed kan munden ikke altid være helt fri (Pedersen, 2013, 81-84).

Kirken og åndsfrihed

Som beskrevet ovenfor har kirken et ansvar for at opretholde åndsfriheden i det danske samfund. Derfor skal kirken også kæmpe for andres rettigheder, både religiøse og ikke-religiøse, og særligt dem man er fuldstændig uenig med – det er nemlig sand åndsfrihed (Pedersen, 2013, 193).

Udsagnet ”Religion er en privatsag” hører man ofte når samtalen falder på religionens rolle i samfundet, og oftest menes der at det må være op til den enkelte at vælge religion, og gerne uden indblanding fra andre. Dette vil medføre en sekulær stat, hvor den missionale kirke vil blive presset. B.la. med udgangspunkt heri bør kirken og de kristne kæmpe åndsfrihedens kamp (Ank og Jakobsen, 2020, 75-78).

Det er vigtigt at kristne og kirken engagerer sig i debatter og taler positivt for, hvad kirken kan gøre for samfundet. Desuden skal vi som kirke også turde bruge åndsfriheden og italesætte den som noget godt for vores samfund.

Kirken har mulighed for, at vise det gode eksempel til åndsfrihed internt i organisationer og foreninger, ved at være åben for uenighed.

Dermed ikke sagt at en forening eller organisation skal have lige så stor grad af åndsfrihed som samfundet har. Det ville være svært at opretholde en foreningen, hvis hvem som helst kunne gøre krav på at være medlem. Det er afgørende for åndsfriheden, at mindretal kan organisere sig og have en tydelig profil, og må ekskludere medlemmer hvis de arbejder imod profilen. Ligesom politiske partier kan. Det er dog vigtigt at man internt i en forening giver plads til forskellighed, så alle ikke skal mene det samme, og der er plads til drøftelse og tvivl. Hvis man på den måde danner til åndsfrihed internt i en organisation, kan dette medvirke til, at medlemmerne tager det med videre ud i samfundet (Pedersen, 2013, 182).

Cases man kan diskutere

Det følgende afsnit vil indeholde konkret dilemmaer, som oplæg til samtale og diskussion, til fremme for og træning af åndsfriheden i praksis. Åndsfrihed er et dilemmafyldt område, og en måde at blive skarp på begrebet er at samtale om det:

- Er det i orden at Saszeline Dreyer bliver udelukket på Sociale Medier fordi hun taler kritisk om myndighedernes håndtering af corona-pandemien? (TV2 Nyheder, 2020).
  - Det er ikke myndighederne, men Meta (ejer af Facebook og Instagram red.), som udelukker hende. Hvilket mandat har de til det?
  - Hvad gør det ved åndsfriheden og demokratiet at en stor gruppe mennesker ikke har tillid til myndighederne? Se f.eks. til USA, hvor en stor gruppe af befolkningen ikke har tillid til et præsidentvalg, og mener Donald Trump blev snydt i 2021.
- Folkekirkens kirkeklokker kimer både på søndage og hverdage.
Skal muslimers minareter i Danmark have lov til at kalde til bøn? I givet fald, skal de så være underlagt nogle restriktioner? Hvilke? (fra KPI's samtalekort om åndsfrihed:
<http://kpi.dk/projekter/aandsfrihedsprojekt.aspx>)

- Hvorfor skal der være forskel på kirkeklokker og minareter?
- Minareter ligger i forbindelse med moskeen, og bliver brugt til at indkalde til bøn fem gange om dagen, med følgende bøn:

*Gud er den største, gud er den største,
Gud er den største.*

Jeg vidner, at der er ingen gud ud over Gud.

Jeg vidner, at der er ingen gud ud over Gud.

Jeg vidner, at Muhammed er Guds sendebud.

Jeg vidner, at Muhammed er Guds sendebud.

Kom til bøn, kom til bøn.

Kom til frelse, kom til frelse.

Gud er størst, Gud er størst.

Der er ingen gud ud over Gud.

(religion.dk, 2009)
- Gør det en forskel at der i minareter bliver brugt ord, mens kirkeklokken "kun" ringer eller kimer?

- Foreningen Åndsfrihed har udgivet nedenstående model med de 2 cirkler, hvor man kan samtale om hvorfor det er vigtigt at cirklen med "Det du ifølge loven gerne må sige" er større end cirklen "Det DU synes er OK at sige". Som modellen understreger, så er det juridiske råderum formentligt større end dit normorienterede forhold til hvad du kan sige. Det er oplagt at samtale om, hvorfor dette forholder sig således. Cirklen kunne også hedde opdragelsesfrihedens 2 cirkler eller man kunne tale om religionsfrihedens 2 cirkler osv.
  - Et eksempel hvor man ikke ønsker den lysegrønne cirkel stor, ser vi indenfor woke-bevægelsen ved det man kalder "cancel culture", hvor man via sociale medier får vendt en folkestemning mod en person eller en virksomhed, fordi de udtaler sig imod flertallets overbevisning, og af den grund prøver man at udstøde folk eller få folk til at stoppe med at købe produkter fra virksomheder som ikke har "de rette holdninger."
    - Hvad gør det ved demokratiet og åndsfriheden?

<http://aandsfrihed.dk/ytringsfrihedens-2-cirkler/>

Konklusion

I min indledning citerede jeg Hal Koch for at sige, at demokrati ikke blot er en styreform, men en samtale. Igennem opgaven har jeg redegjort for, hvordan begrebet åndsfrihed kan indtænkes i denne tilgang til demokrati. Jeg har set på hvordan biblens frihedsbudskab forpligter kirken til, ikke blot at, deltage i demokratiet, men igennem at praktisere åndsfrihed også at give dem man er uenige med plads. Endelige har jeg præsenteret nogle eksempler på hvor åndsfriheden er under pres. Gennem mine gennemførte oplæg på Kristeligt Forbund for Studerendes landslejre, har jeg fået erfaring med, at unge i dagens Danmark har lav demokratiske selvtillid og hertil begrænset mod til at indgå i dilemmafyldte demokratiske samtaler. Dette ser jeg som en religionpædagogisk problemstilling, der med fordel kan arbejdes videre med. Det vil være oplagt og spændende at undersøge, hvordan man kan styrke de unge kristnes demokratiske selvtillid, således kirken i fremtiden vil være rustet til at modvirke det pres som åndsfriheden er under – dette vil formelig, og sikkert ifølge Hal Koch, kræve mere samtale.

Refleksion

Det har været en fornøjelse, at dykke ned i emnet omkring demokrati og åndsfrihed og være med til at udbrede det til unge studerende. Jeg oplever, at der er en kamp der skal kæmpes jævnfør det jeg skriver om at åndsfriheden er under pres. Samtidig oplever jeg håb om, at åndsfriheden lever i samfundet bl.a. oplever jeg i Dansk Ungdoms Fællesråd, at man gerne vil kæmpe for andres ret til at være i samfundet, på trods af at man er uenige. Det gør mig optimistisk.

Jeg bliver dog bekymret når jeg ser rundt omkring i verden, hvordan politikere eller nationer kæmper for at "eje et narrativ" i en krig eller valgkamp, og når modparten siger noget andet beskylder man dem for fake news. I USA stormer Donald Trump frem, på trods af, at han har

mange anklager imod sig. Hans reaktion herpå er, at vender beskyldningerne mod hele systemet og dermed også mod demokratiet.

På trods af ordsproget om, at hvis løgnen kommer frem og bliver afsløret, så vinder sandheden, så virker det ikke som om det fungerer sådan i USA. Det er som om, at hver gang der kommer ny information om at Donald Trump har snydt, så stiger hans popularitet.

Hvad gør vi ved det? Formentlig skal vi blive mere åbne overfor, at det kan være mig eller de kilder jeg stoler på, som tager fejl. Medierne har et stort ansvar, men da mange medier er afhængige af brugerne, har de også et ansvar for hvorvidt de kilder medierne bruger er korrekte. Med udgangspunkt i dette er der forsat meget, at arbejde med og kæmpe for, både for kirken og resten af samfundet, i forhold til åndsfrihedens udbredelse og praksis i et demokratiske samfund.

Litteraturliste

Bøger

Ank, Ingrid & Jakobsen, Daniel Toft (2020) *At være demokrat er ikke at være bange – Åndsfrihed under pres* (1. udgave) Aarhus: Forlaget Klim

Kofod-Svendsen, Flemming (1987) *Den politiske udfordring – politisk engagement i kristen og idéhistorisk belysning* København: Forlaget Scandinavia

Pedersen, Carsten Hjorth (2013) *Respekt! Om åndsfrihed i dag* (1. udgave) Fredericia: LogosMedie i samarbejde med Credo

Websider

Dansk Ungdoms Fællesråd (2018) *Hvem var Hal Koch?* [online]. Tilgængelig fra: <https://duf.dk/artikel/hvem-var-hal-kochquestion-mark> [Downloaded 12/01 2023]

Den Store Danske; Svensson, Palle (2023) *Demokrati* [online]. Tilgængelig fra: <https://denstoredanske.lex.dk/demokrati> [Downloaded 12/01 2023]

Baptist.dk; Lundegaard, Ole (2018) *Findes der demokrati i bibelen?* [online]. Tilgængelig fra: <https://baptist.dk/findes-der-demokrati-i-bibelen/> [Downloaded 12/01 2023]

Jyllands-Posten; Højlund, Jakob (2023) *Troen er sat i skammekrogen: Hvorfor er det mere farligt at tale om religion end fodbold i gymnasiet?* [online]. Tilgængelig fra: <https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE15708007/troen-er-sat-i-skammekrogen-hvorfor-er-det-mere-farligt-at-tale-om-religion-end-fodbold-i-gymnasiet/> [Downloaded 12/01 2023]

Altinget; Lehmann, Chris (2022) *Universiteter ser ikke behov for lovgivning mod woke-aktivister og cancel culture* [online]. Tilgængelig fra: <https://www.alinget.dk/forskning/artikel/universiteter-ser-ikke-behov-for-lovgivning-mod-woke-aktivister-og-cancel-culture> [Downloaded 12/01 2023]

Den Store Danske; Tamm, Ditlev (2023) *Retspogøret i Danmark* [online]. Tilgængelig fra: [https://denstoredanske.lex.dk/retspogøret i Danmark](https://denstoredanske.lex.dk/retspogoret_i_Danmark) [Downloaded 12/01 2023]

Kingo, Anders; Bliver enhver salig i sin tro? [online]. Tilgængelig fra: <https://www.anderskingo.dk/foredrag/enhver/> [Downloaded 12/01 2023]

Kristeligt Dagblad; Øhrstrøm, Daniel (2010) *Nyt selskab vil ikke gradbøje ytringsfriheden* [online]. Tilgængelig fra: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/nyt-selskab-vil-ikke-gradbøje-ytringsfriheden> [Downloaded 12/01 2023]

Danske Love; Straffeloven § 266 b [online]. Tilgængelig fra: <https://danskelove.dk/straffeloven/266b> [Downloaded 12/01 2023]

TV2 Nyheder; Ritzau (2020) *Instagram lukker sangers profil efter omstridte coronaopslag* [online]. Tilgængelig fra: <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-09-15-instagram-lukker-sangers-profil-efter-omstridte-coronaopslag> [Downloaded 12/01 2023]

Religion.dk; Kristian Frisk (2009) *Hvad er en minaret?* [online]. Tilgængelig fra: <https://www.religion.dk/viden/hvad-er-en-minaret> [Downloaded 13/02 2023]

Foreningen åndsfrihed (2022) *Ytringsfrihedens 2 cirkler* [online]. Tilgængelig fra: <http://aandsfrihed.dk/ytringsfrihedens-2-cirkler/> [Downloaded 12/01 2023]